

Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
Научни скуп са међународним учешћем
„УНИВЕРЗАЛНО И ОСОБЕНО У ПРАВУ“

Ставови и закључци изнесени у чланцима лични су ставови њихових
аутора и не изражавају мишљење уредништва.

Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
Зборник радова
„УНИВЕРЗАЛНО И ОСОБЕНО У ПРАВУ“

Издавач:

Правни факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Поле Рибара 29, 38220 Косовска Митровица, тел. 028.425.336, www.pra.pr.ac.rs

За издавача

Проф. др Владан Михајловић, декан

Главни и одговорни уредник

Доц. др Огњен Вујовић

Заменик главног и одговорног уредника

доц. др Страхиња Миљковић

Уређивачки одбор

Чланови из земље: проф. др Владан Михајловић, проф. др Урош Шуваковић, проф. др Душанка Јововић, проф. др Братислав Милановић, проф. др Вук Радовић, проф. др Јелена Беловић, проф. др Дејан Мирковић, доц. др Андреја Катанчевић.

Чланови из иностранства: prof. dr Gábor Hamza, prof. dr Damjan Korošec, prof. dr Barbara Novak, prof. dr Tina Pržeska, naučni saradnik dr Vanda Božić, doc. dr Ratko Brnabić, doc. dr Nives Mazur Kumrić, проф. др Горан Марковић, доц. др Драган Гоцевски.

Секретар Уређивачког одбора:

Доц. др Саша Атанасов

Технички уредник:

Младен Тодоровић

Дизајн корица:

Димитрије Милић

Корица:

Детаљ из Законоправила Светога Саве, Иловички препис, 1262. година.

Штампа: Кварк, Краљево

Тираж: 50 примерака

ISBN 978-86-6083-054-0

Штампање овог Зборника помогло је Министарство просвете,
науке и технолошког развоја Републике Србије

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

НАУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ
Универзално и особено у праву
ЗБОРНИК РАДОВА

SCIENTIFIC CONFERENCE WITH
INTERNATIONAL PARTICIPATION
Universally and particularity at law
COLLECTION OF PAPERS

Научни скуп са међународним учешћем одржан је 18. маја 2018. године на Правном факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

Том II

Косовска Митровица, 2018.

САДРЖАЈ

КРИВИЧНО ПРАВО

Драган ЈОВАШЕВИЋ ПРОТИВПРАВНО ЛИШЕЊЕ СЛОБОДЕ У ПРАВУ СРБИЈЕ	13
Владимир В. ВЕКОВИЋ ТЕЛЕСНО И МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ ИЗВРШИЛАЦА КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ЖИВОТА И ТЕЛА	31
Драган БАТАВЕЉИЋ, Ратомир АНТОНОВИЋ, Драган ИЛИОСКИ ТЕРОРИЗАМ КАО ПРЕТЊА УНИВЕРЗАЛНИМ ЉУДСКИМ ПРАВИМА	57
Недељко ЈОВАНЧЕВИЋ ЗАКОНОДАВНА ДИНАМИКА И ПРАВНА СИГУРНОСТ	73
Александра ЉУШТИНА, Зоран ЧВОРОВИЋ ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛ – ИЛЕГАЛНА СЕЧА ШУМА	101
Горан ЈОВАНИЋ, Весна ЖУНИЋ ПАВЛОВИЋ ПРИМЕНА ПРИНЦИПА РИЗИКА, ПОТРЕБА И РЕСПОНЗИВНОСТИ У ПЕНАЛНОМ ТРЕТМАНУ СЕКСУАЛНИХ ПРЕСТУПНИКА	115
Veljko TURANJANIN UNDERCOVER INVESTIGATOR IN THE JURISPRUDENCE OF THE EctHR	139
Ванда БОЖИЋ, Бранко ЛЕШТАНИН, Жељко НИКАЧ ЕКСТРАДИЦИЈА КАО ВИД МЕЂУНАРОДНЕ САРАДЊЕ У ИЗДАВАЊУ ЛИЦА С ОСВРТОМ НА ПОСТУПАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ	155
Иван ЂОКИЋ ПРОГАЊАЊЕ – НОВА ИНКРИМИНАЦИЈА КАО НАСТАВАК КРИВИЧНОПРАВНОГ ЕКСПАНЗИОНИЗМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	173

Милица КОВАЧЕВИЋ, Марија МАЉКОВИЋ ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА ПРЕМА МАЛОЛЕТНИМ УЧИНИОЦИМА КРИВИЧНИХ ДЕЛА И ЊИХОВО ПОНОВНО УКЉУЧИВАЊЕ У ДРУШТВЕНУ ЗАЈЕДНИЦУ	193
Емир ЋОРОВИЋ НЕКИ ПРОБЛЕМИ У ВЕЗИ СА ПРИМЕНОМ ПРАВИЛА О ОДГОВОРНОСТИ САУЧЕСНИКА ИЗ ЧЛАНА 36. СТАВ 2. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА СРБИЈЕ	207
Иван Д. МИЛИЋ ДОВОЂЕЊЕ КАО МЕРА ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ И ПРЕКРШАЈНО КАЖЊЕНОГ ЛИЦА	219
Бајо М. ЦМИЉАНИЋ ПРАВНИ КАРАКТЕР НОРМЕ О ЗАБРАНИ УЗИМАЊА ТАЛАЦА	231
Вера ПЕТРОВИЋ, Јелена МИТРОВИЋ РЕИНТЕГРАЦИЈА НАКОН ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА	269
ГРАЂАНСКО ПРАВО	
Наташа СТОЈАНОВИЋ О (НЕ)ОПРАВДАНОСТИ ПОВЕРАВАЊА РАЗВОДА БРАКА ЈАВНИМ БЕЛЕЖНИЦИМА	289
Rodna ŽIVKOVSKA, Tina PRŽESKA NULLITY OF LEGAL TRANSACTIONS	313
Марија КРВАВАЦ ОПШТИ И ПОСЕБНИ УСЛОВИ ЗА ПРИЗНАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ СТРАНИХ СУДСКИХ ОДЛУКА	331
Раденко ЈОТАНОВИЋ, Босиљка ЧУБРИЛОВИЋ ХИПОТЕКА НА ПРАВУ ГРАЂЕЊА	357
Marija AMPOVSKA LAWYER'S PROFESSIONAL LIABILITY INSURANCE IN MACEDONIAN LAW	377

Дарко ДИМОВСКИ, Петар ПЕШИЋ, Лука АНЂЕЛКОВИЋ
ПРИСТАНАК У ОКВИРУ ОПШТЕ УРЕДБЕ О ЗАШТИТИ
ПОДАТАКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 395

Срђан РАДУЛОВИЋ
ОСОБЕНОСТИ У УНИВЕРЗАЛНОЈ ТЕНДЕНЦИЈИ
ПООШТРАВАЊА ГРАЂАНСКОПРАВНЕ ОДГОВОРНОСТИ 409

Никола ИЛИЋ
ЗАШТИТА ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ НА ОСНОВУ
МЕЂУНАРОДНИХ ИНВЕСТИЦИОНИХ СПОРАЗУМА 423

ПРАВО И ЕКОНОМИЈА

Гордана ИЛИЋ ПОПОВ
ЕКОНОМСКА, СОЦИЈАЛНА И ПОЛИТИЧКА ФУНКЦИЈА
ПОРЕЗА НА ИМОВИНУ У СРБИЈИ . 443

Љубиша ДАБИЋ
ЈАВНИ, ПРИВАТНИ И СОЦИЈАЛНИ СЕКТОР ПРИВРЕДЕ 457

Kristina MIŠEVA
CONTEMPORARY TRENDS AND CHALLENGES OF THE
CURRENT SYSTEM OF MANAGING AND FINANCING
THE PUBLIC HEALTHCARE SYSTEM OF THE
REPUBLIC OF MACEDONIA 486

Цвјетана ЦВЈЕТКОВИЋ, Горан МИЛОШЕВИЋ
ПОРЕСКИ ТРЕТМАН ПРЕНОСА УЗ НАКНАДУ
НЕПОКРЕТНОСТИ ФИЗИЧКИХ ЛИЦА СА СТАНОВИШТА
ПОРЕЗА НА КАПИТАЛНЕ ДОБИТКЕ 495

Зоран РИСТИЋ
УМЕТНОСТ КАО ИНВЕСТИЦИЈА – ПРАВНИ
ОКВИР ЗА ПОДСТИЦАЊЕ ИНВЕСТИРАЊА У УМЕТНОСТ 513

Данијела ПЕТРОВИЋ
ПРИРОДНИ МОНОПОЛИ – РЕГУЛАЦИЈА
ИЛИ ДЕРЕГУЛАЦИЈА 527

СПИСАК РЕЦЕНЗЕНАТА 543

КРИВИЧНО ПРАВО

Ванда БОЖИЋ*

Правни факултет Свеучилишта у Загребу

Бранко ЛЕШТАНИН**

МУП Републике Србије, ПУ Краљево

Жељко НИКАЧ***

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

ЕКСТРАДИЦИЈА КАО ВИД МЕЂУНАРОДНЕ САРАДЊЕ У ИЗДАВАЊУ ЛИЦА С ОСВРТОМ НА ПОСТУПАЊЕ ПОЛИЦИЈЕ****

Апстракт: Развој модерног друштва и савремене технологије омогућио је, нажалост, развој криминалитета, ескалацију најтежих појавних облика и преливање у друге земље. У намери избегавања кривичне одговорности извршиоци кривичних дела често беже у друге земље, уништавају трагове, склањају средства и предмете кривичних дела. Антикриминална солидарност и међународна сарадња држава у борби против (транснационалног организованог) криминалитета су императив опстанка развијеног света. Интегрални део међународне кривичноправне сарадње држава је екстрадиција лица ради вођења кривичног поступка или извршења кривичне пресуде по владајућем принципу *aut dedere aut iudicare*. У раду се указује на појам, елементе, начела и правне изворе екстрадиције, као и важнија решења Закона о међународно правној помоћи у кривичним стварима Републике Србије и Републике Хрватске. Дат је и критички осврт на положај, улогу и поступање полиције у поступку екстрадиције. На крају су наведени поједини предлози *de lege*

* Научни сарадник, vanda.bozic@pravo.hr

** Дипломирани официр полиције, b.lestanin@gmail.com

*** Редовни професор, zeljko.nikac@kpa.edu.rs

**** Рад је писан у оквиру потпоре Хрватске закладе за знаност и одобреног пројекта под бр. 1949. „*Multidisciplinary Research Cluster on Crime in Transition - Trafficking in Human Beings, Corruption and Economic Crime.*“

Рад је и резултат рада на Пројектима „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“, МПНТР РС бр.179045 и Управљање полицијском организацијом у спречавању и сузбијању претњи безбедности у Републици Србији, КПА, 2015-2019.

ferenda посебно у циљу хармонизације законодавства РС са правним прописима ЕУ.

Кључне речи: криминалитет, екстрадиција, међународна сарадња, кривична дела, Србија, Хрватска и ЕУ.

1. УВОД

Историјски посматрано у Републици Србији питање међународне кривичноправне помоћи било је регулисано законом којим се уређивао кривични поступак све до 2009. године када је донет посебан Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима¹ у случајевима када не постоји потврђени међународни уговор или када одређена питања њиме нису уређена.

Република Хрватска има слично правно наслеђе односно правни континуитет са осталим државама које су постале самосталне након распада СФРЈ. Као и у случају Републике Србије, област међународне кривичноправне помоћи била је регулисана законом којим се уређује кривични поступак, а потом уређена Законом о међународној правној помоћи у казнененим стварима.²

Смисао борбе против криминалитета јесте да друштво предузме све расположиве мере и активности те да спречи сваки злочин. У случају извршеног кривичног дела, злочинац мора бити изведен пред лице правде, а жртва (оштећени) добити адекватну сатисфакцију за повређено добро.

У складу са тим, међународна кривично-правна помоћ (сарадња) представља врхунски циљ у борби против криминалитета у савременом свету. У најширем смислу као основни видови међународне кривично-правне сарадње у доктрини и пракси наводе се међународна полицијска сарадња и међународна судска сарадња (кривично-правна помоћ).³

¹ Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 20/09.

² Закон о међународној правној помоћи у казнененим стварима, „Народне новине“, бр. 178/04.

Шире: Д. Крапац, „Нови Закон о међународној правној помоћи у казнененим стварима: начела и поступци“ *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, бр. 2, 2005, 625-680.

³ Ж. Никач, *Транснационална сарадња држава у борби против криминала: Европол и Интерпол*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2003, 81-84.

2. МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНО-ПРАВНА САРАДЊА ДРЖАВА – ОСВРТ

Државе су увиделе потребу за међународном кривичноправном сарадњом средином XIX века када је одржано више *међународних конференција* о реформама казног система, хуманизацији санкција, сузбијању криминалитета и сарадњи држава. Претече институционалних облика међународне сарадње држава и полицијских организација били су међународни скупови одржани у Франкфурту (1846), Бриселу (1847) и Стокхолму (1878).⁴

Међународна кривичноправна помоћ може бити схваћена у ширем и ужем смислу. У *ширем смислу* међународна кривично-правна помоћ обухвата *било коју радњу или меру* у току, за време и после кривичног поступка, органа једне државе у циљу остварења сарадње у конкретној кривичној ствари (нпр. испитивање сведока, прикупљање доказа за потребе поступка, уступање кривичног гоњења, извршење стране кривичне пресуде). У *ужем смислу* међународна кривично-правна помоћ обухвата само део правне помоћи и састоји се од пружања *помоћи надлежним странним органима током трајања кривичног поступка*. Ова врста помоћи позната је у доктрини као „мала“ или „примарна“ кривичноправна помоћ.⁵ У оперативном смислу, међународна кривична сарадња држава на пољу спречавања и сузбијања свих облика криминалитета, реализује се као: међународна судска сарадња (кривичноправна помоћ) и међународна полицијска сарадња.⁶

Правни извори међународне кривично-правне помоћи могу бити схваћени у материјалном и формалном смислу. У *материјалном* смислу под изворима (међународног кривичног) права подразумевају се друштвене чињенице из којих произилази право, односно из којих настаје основ целокупног правног поретка. У *формалном* смислу под изворима (међународног кривичног) права подразумевају се конкретни правни акти којима се манифестују правна правила и поступак који прописује међународно право. У функционалном смислу је најважнија систематика на међународне и националне правне изворе. У области међународне кривично-правне помоћи (сарадње) примарни извори су међународне конвенције и међународни уговори. *Унутрашњи* правни извори су

⁴ Ж. Никач, *Међународна полицијска сарадња*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, 25.

⁵ *Ibid.*, 232

⁶ З. Гајић, Д. Спасић, „Екстрадиција и поступање полиције са страном међународном потерницом“, *Безбедност*, бр. 1, 2014, 146.

супсидијарног карактера и у ту групу спадају национални прописи, закони и други унутрашњи прописи.⁷

Водећи национални правни извор у међународно кривичноправној помоћи је Устав који садржи опште правне норме. Устав Републике Србије⁸ као *lex generalis*, дозвољава међународну кривичноправну сарадњу која мора бити темељена на закону или међународном уговору који су саставни део правног система државе. Република Хрватска, данас чланица ЕУ, је још у процесу приступања ЕУ извршила потребне законске промене у складу са правним тековинама ЕУ.⁹ Билатералним споразумима и законима ближе је уређена област међународне кривичноправне сарадње, док је између чланица ЕУ правосудна сарадња регулисана посебном Оквирном одлуком која има примат у односу на потписане споразуме и ратификоване конвенције.

Већина држава региона западног Балкана има закључене билатералне споразуме о правној помоћи у кривичним стварима. У питању су типски споразуми који на један општи начин уређују односе држава приликом пружања помоћи у кривичним стварима (замолница, поступак, надлежни органи).¹⁰ Тако Република Србија има закључене билатералне споразуме с Аустријом, Италијом, Турском, Кипром и Албанијом о сарадњи у борби против тероризма који, поред тероризма, подразумевају сарадњу и у области организованог криминалитета, међу којим посебно истичемо сузбијање трговине људима, дрогом, оружјем. Сарадња у овој области подразумева међусобну размену података које указују на тероризам, размену искустава у раду, одржавање састанака и обуке запослених, спровођење одређених договорених мера и радњи од стране полиције на својој територији (посебних/специјалних истражних метода/радњи као нпр. контролисана испорука), потражна делатност за лицима, узајамно пружање помоћи у борби против тероризма.¹¹

У циљу унапређења међународне кривичноправне сарадње, државе чланице Савета Европе (СЕ) залажу се за ближе повезивање држава чланица и усвајање заједничких прописа у области правне помоћи у

⁷ Ж. Никач, 2015, 233.

⁸ Устав Републике Србије, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 98/06.

⁹ Шире: Д. Крапац, „Нови Закон о међународној правној помоћи у казним стварима: начела и поступци“, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, бр. 2, 2005, 625-680.

¹⁰ Шире: З. Гајић, Д. Спасић, *op. cit.*, 148.

¹¹ V. Božić, Ž. Nikač, B. Leštani, „Fight against terrorism in the European union and in the states of the Region, *Conferense Proseedings „Impact of Changes in Operational Enviroment on Preparation and Execution (Design) of Operations“*, The University of Defence, Belgrade, 2017, p. 594-595.

кривичним стварима, на основу чега је СЕ усвојио Европску конвенцију о међународној правној помоћи у кривичним стварима.¹² Према Конвенцији су установљени следећи облици пружања помоћи: а) судске замолнице, б) достава судских аката и списка, в) приступање суду сведока, вештака и окривљених и г) достава података из судских списка.¹³ Поред редовних облика помоћи Конвенција предвиђа и неке посебне облике међународне кривично-правне помоћи, као што је пружање информација у вези са (кривичним) поступком.¹⁴ Иако су Конвенцију ратификовале све државе чланице СЕ, она је допринела унификацији екстрадиционог права, међутим ваља скренути пажњу на одређене недостатке: прописује могућност одбијања изручивања сопствених држављана и учиниоца политичких кривичних дела, препушта регулисање поступка изручења националним законодавствима и предвиђа могућност стављања резерви на поједине одредбе Конвенције, а то је у пракси довело до билатерализације Конвенције.¹⁵

За државе чланице ЕУ важи тзв. Европски налог за хапшење који је у правни систем ЕУ уведен Оквирном одлуком о европском налогу за хапшење и поступцима предаје између држава чланица из 2002. год.¹⁶ Европски налог за хапшење (*European Arrest Warrant - EAW*) представља први и конкретан правни (законодавни) механизам на подручју кривичноправне сарадње у оквиру Европске уније (ЕУ). Утемељен је на начелу узајамног признавања судских одлука држава чланица и замишљен да на службеном нивоу ЕУ буде парадигма правосудне сарадње у кривичним стварима.¹⁷ Са увођењем европског налога за хапшење у правни систем ЕУ субјекти поступка изручења нису више државе чланице него судови држава чланица који аутоматски признају одлуке суда

¹² Ратификована од стране СРЈ и објављена у Службеном листу СРЈ - Међународни уговори, бр. 10/01.

¹³ Европска конвенција о међународној правној помоћи у кривичним стварима, чл. 3-13.

¹⁴ Ж. Никач, 2015, 234.

¹⁵ Д. Хржина, М. Рошић, Љ. Стипишић, „Поступци изручења у Републици Хрватској-практични апсекти“, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, бр. 2, 2012, 845.

¹⁶ Council of the EU (2002), Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between member states, 2002/584/JHA, Official Journal L 190, 18/07/2002 доступно на <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0584:EN:HTML>,

приступљено 11.03.2018. г.

¹⁷ А. Р. Ивановић, М. Тотих, „Европски налог за хапшење као инструмент борбе против организованог криминала на територији Европске уније“, *Страни правни живот*, бр. 2, 2017, 128.

других држава о налогу за хапшење (јудицијализација поступка).¹⁸ Република Хрватска као чланица ЕУ, следећи нормативну праксу чланица ЕУ, примењује ЕАВ тако што је донела посебан Закон о правосудној сурадњи у казним стварима с државама чланицама Еуропске уније.¹⁹

3. МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНО ПРАВНА САРАДЊА ПРЕМА ЗМППКС

Међународна кривичноправна помоћ подразумева: 1) изручење (екстрадиција) окривљеног или осуђеног²⁰; 2) преузимање и уступање кривичног гоњења; 3) извршење кривичне пресуде; 4) остале облике међународне кривичноправне помоћи (нпр. вршење одређених кривичнопроцесних радњи, достављање писмена).²¹

Да би уопште дошло до сарадње морају, кумулативно, бити испуњени следећи услови: 1) да кривично дело поводом којег се захтева пружање међународне правне помоћи представља кривично дело по закону Републике Србије; 2) да за исто кривично дело није правноснажно окончан поступак пред домаћим судом, односно да кривична санкција није у потпуности извршена (*ne bis in idem*); 3) да кривично гоњење, односно извршење кривичне санкције није искључено због застарелости, амнестије или помиловања; 4) да се захтев за пружање међународне правне помоћи не односи на политичко кривично дело или дело повезано са политичким кривичним делом, односно на кривично дело које се састоји искључиво у повреди војних дужности,²² 5) да пружање међународне правне помоћи не би повредило суверенитет, безбедност, јавни поредак или друге интересе од суштинског значаја за Републику Србију.²³

ЗМППКС ХР додаје још неколико могућности за одбијање молбе за пружање међународне помоћи: 1) ако се молба односи на фискално

¹⁸ В. Ђурђић, „Европски налог за хапшење“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1, 2012, 36.

¹⁹ Закон о правосудној сурадњи у казним стварима с државама чланицама Еуропске уније, „Народне новине“, бр. 91/10, 81/13, 124/13, 26/15 и 102/17.

²⁰ У контексту пружања међународне кривичноправне помоћи појам „окривљени“ може се схватити као лице против кога се води кривични поступак пред надлежним судом због сумње да је извршио одређено кривично дело, док је „осуђени“ лице за које постоји правноснажан одлука суда којом је осуђен на одређену казну коју треба да издржи у одређеној држави

²¹ Види чл. 2. ЗМППКС РС и чл. 3. ЗМППКС ХР.

²² Осим ако је у питању кривично дело против међународног хуманитарног права за које не наступа застарелост.

²³ Чл. 7. *op. cit.*, у нап. 4.

кажњиво дело; 2) клаузула дискриминације која се састоји у оправданој претпоставци да би лице чије се изручење тражи у случају изручења било кривично гоњено или кажњено због своје расе, вероисповести, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или због својих политичких уверења, односно да би његов положај био отежан због једног од тих разлога; и 3) ако се ради о безначајном кривичном делу.²⁴

Када говоримо о институтима као што су преузимање и уступање кривичног гоњења као једног облика међународне правне помоћи, упоредноправном анализом правних норми може се закључити да два прописа захтевају другачије претпоставке за примену овог института где је ЗМППКС ХР ригорознији и захтева веће гаранције по питању испуњавања начела *ne bis in idem* јер тражи да страни правосудни орган изјави да након правоснажне одлуке домаћег правосудног органа окривљеног неће због истог дела даље кривично гонити.²⁵ Кривично гоњење може се уступити ако су кумулативно испуњени следећи услови: да не постоје правне сметње материјалног права (нису у питању војно-политичка кривична дела) и да је испуњена клаузула јавног поретка, као и алтернативни услови о пребивалишту односно, издржавању казне у Републици Србији.²⁶ За разлику од тога у Хрватском правном систему, правне сметње материјалног права и клаузуле јавног поретка, кривично гоњење се може уступити уколико се држава која преузима гоњење томе не противи и ако је у питању „лакше“ кривично дело за које је запређена казна до 10 год.²⁷

Кад је у питању извршење кривичне пресуде дајемо само одређене напомене које су битне са становишта заштите права и слобода. Приликом оцене да ли ће се одређеној држави уступити извршење кривичне санкције која подразумева лишење слободе мора се строго водити рачуна о заштити права осуђеног лица и функциоисању система извршења заводских санкција. То се пре свега може утврдити кроз извештаје, процене и друге акте надлежних међународних институција и невладиних организација која се баве заштитом права осуђених лица. Примера ради, извештаји комисија које су део механизма заштите од тортуре и нечовечног поступања према осуђеним лицима у одређеној држави може бити релеванта за доношење одлуке о уступању извршења заводске санкције.

²⁴ Чл. 12. ЗМППКС ХР.

²⁵ Чл. 62. ЗМППКС ХР.

²⁶ Чл. 51. ЗМППКС РС.

²⁷ Чл. 65. ЗМППКС ХР.

Међу остале облике међународно правне помоћи наводимо: 1) извршење процесних радњи (позивање и достављање писмена, саслушање окривљеног, испитивање сведока и вештака, увиђај, претресање просторија и лица, привремено одузимање предмета); 2) примену мера (овде се мисли на посебне доказне радње); 3) размену обавештења и достављање писмена и предмета који су у вези са кривичним поступком у држави молиљи, достављање података без замолнице; коришћење аудио и видео-конференцијске везе, формирање заједничких истражних тимова; 4) привремену предају лица лишеног слободе ради испитивања пред надлежним органом државе молиље.²⁸ Овде се може упутити критика Хрватском систему међународне кривичноправне помоћи који не садржи експлицитне правне норме који се односе на остале облике међународне правне помоћи.

4. ЕКСТРАДИЦИЈА – ПОЈАМ, ЕЛЕМЕНТИ И ПРАВНИ ИЗВОРИ

Реч екстрадиција потиче од латинске речи *ex-tradere* што значи изручити, предати. Екстрадиција представља издавање окривљених или осуђених лица држави на чијој је територији извршено кривично дело на њено изричито тражење.²⁹ Енглески глагол *extradite* значи употребу правног процеса да се пошаље неко лице за које постоји основана сумња да је извршио кривично дело у земљу или државу где се кривично дело десило како би му се судило пред судом. Из овог глагола извучена је именица *extradition*.³⁰

Екстрадиција (изручење) окривљених и осуђених лица је познати правни механизам који се помиње још у Вавилону, старом Египту и древној Кини. Према историјско-правним изворима тадашњи уговори о екстрадицији су имали снажна религиозна обележја. И поред тога екстрадиција је схватана као акт сарадње, међусобног поверења држава и борбе против криминалитета. Један од најстаријих доступних докумената о екстрадицији је Уговор о миру и савезу између египатског фараона Рамзеса II и хетитског владара Хатусилија (1280. п.н.е.), у којем је истакнут значај међународне сарадње у борби против криминалитета и начело реципроцитета.³¹

У савременој кривичнопроцесној теорији и пракси екстрадиција је поступак изручења који је строго нормиран: гарантују се основна права лица које се изручује (нпр. право на правно средство, суђење у разумном

²⁸ Чл. 83. ЗМППК РС. Шире: Ж. Никач, 2015, 241-243.

²⁹ О. Ђорђевић, *Лексикон безбедности*, Привредапублик, Београд, 1989, 94.

³⁰ Longman Advanced American Dictionary, 2007, 562.

³¹ Ж. Никач, 2015, 243.

року, *ne bis in idem*), већа улога суда у поступку екстрадиције у односу на органе извршне власти, минимизирање начела опортунитета уз јачање начела законитости, забрана дискриминације.

Појам екстрадиције као правни институт је тешко дефинисати јер истовремено представља део политичких односа две или више држава, истовремено и институт међународног и унутрашњег права с обзиром да треба решити питања правне природе изручења, али и питање испуњава ли се изручењем међународноправна или само морална обавеза.³² Суштински овим институтом постиже се „универзална правна сигурност“ како држава тако и њених грађана јер се гарантује да ниједан учинилац кривичног дела, ма где се налазио, не избегне одговорност за учињено кривично дело нити избегне издржавање досуђене му казне.

Када говоримо о садржини екстрадиције могу се навести следећи елементи:

1) *поступак* који је прописан и регулисан законом конкретне државе,

2) *однос између држава* као субјеката међународног права и међународних односа,

3) предмет екстрадиције је *захтев и изручење лица* које је оптужено, или оглашено кривим за кривично дело по закону земље потражиоца,

4) *кривично дело* због којег се захтева екстрадиција је извршено ван јурисдикције замољене државе, а унутар јурисдикције земље потражиоца,

5) циљ екстрадиције је *вођење кривичног поступка и изрицање кривичне санкције*.³³

Надлежност одређене државе (јурисдикција) за спровођење поступка екстрадиције се установљава на основу неколико принципа који са становишта међународног права морају бити испуњени. Свака држава гони учиниоце кривичних дела који су извршени на територији те државе (територијални принцип) који је прокламован и матичним кривичним законодавством. На овај принцип надовезује се и правило да свака држава има неприкосновено право да гони свог држављанина који је извршио кривично дело на њеној територији ма где се он налазио (принцип држављанства). У контексту борбе против тероризма, пиратерије и међународних кривичних дела у теорији и пракси међународних односа

³² Д. Хржина, М. Рошић, Ј. Стипишић, *op. cit.* 844.

³³ Ж. Никач, 2015, 244.

јавља се и тзв. принцип универзалне јурисдикције по којем се надлежност једне државе успоставља без обзира што учинилац није њен држављанин и налази се ван домаћаја државних органа, нити је кривично дело учињено на њеној територији.³⁴ На крају мора се поменути и тзв. заштитни принцип чији је протагониста САД који се успоставља у случајевима када је угрожена безбедност државе. Управо је то веома широк појам посебно у САД која поред поступака против терориста води поступке и против вођа нарко-картела (Мексико, Колумбија), а који кроз организовани криминалитет „угрожавају националну безбедност САД. Због овакве ширине и могућности погрешне интерпретације сматрамо да је овај принцип неприхватљив.

Правни извори екстрадиције у начелу се поклапају са правним изворима међународне кривичноправне помоћи и могу се класификовати као међународни и национални. Поред већ поменутих међународних извора могу се издвојити и пресуде Европског суда за људска права који је у неколико предмета одлучивао о питањима екстрадиције.³⁵ Следствено томе као национални правни извори, поред већ поменутих извора међународне кривичноправне помоћи, могу се навести одлуке домаћих судова као и акти извршних органа у поступку екстрадиције.

5. ЕКСТРАДИЦИЈА - ИЗРУЧЕЊЕ ОКРИВЉЕНИХ И ОСУЂЕНИХ ЛИЦА ПРЕМА ЗМППКС

Државни органи Републике Србије и Републике Хрватске могу окривљеног или осуђеног изручити страни држави уз поштовање начела специјалитета, а ради 1) вођења кривичног поступка за кривично дело за које се према закону Републике Србије и закону државе молиље може изрећи казна затвора од годину дана или тежа казна; и 2) извршења кривичне санкције коју је суд државе молиље изрекао за кривично дело у трајању од најмање четири месеца.³⁶

Сагледавајући прописе обе државе може се закључити да је поступак екстрадиције детаљно уређен и идентичан у обе државе. Састоји се од неколико фаза: 1) поступак пред истражним судијом, 2) поступак пред већем надлежног суда и 3) поступак пред Министарством правде. Морамо указати не одређене недоследности у оба прописа, а односи се на термин „истражни судија“ (хрв. истражни судац). Српски ЗКП³⁷ као и

³⁴ Мора се налажити да га прихвати мали број земаља и за мањи број кривичних дела.

³⁵ Шире у Д. Хржина, М. Рошић, Ј. Стипишић, *op. cit.*, 863-866.

³⁶ Чл. 13, 14. ЗМППКС РС, чл. 34. и 37. ЗМППКС ХР.

³⁷ Законик о кривичном поступку, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14.

Хрватски ЗКП³⁸ не познају термин као што су истражни судија односно истражни судија који се наводе у ЗМПКС РС и ХР. Српски ЗКП познаје *судију за претходни поступак* док хрватски ЗКП познаје *суца истраге*, а који су надлежни за предузимање одређених процесних радњи у поступку екстрадиције као што је нпр. одређивање притвора.

Оба прописа поседују довољно механизма за заштиту права окривљеног или осуђеног о чијој се екстрадицији одлучује (право на браниоца, право на правно средство, двостепеност поступка). Међутим коначну одлуку о екстрадицији доноси тело које је део извршне и политичке власти, то је министарство правде. Од овог правила у Хрватском кривичнопроцесном систему постоји изузетак ако се ради о правосудној сарадњи у оквиру ЕУ, а то је примена европског налога за хапшење (EAW) и прописа који уређују ту област.

Као што се лица могу изручити другој држави од стране домаћих органа тако и домаћи органи од страних органа могу захтевати изручење лица. Надлежни орган је министарство правде које може на захтев надлежног суда поднети замолницу ако се против лица које се налази у иностраној држави пред домаћим судом води кривични поступак или му је домаћи суд правноснажном одлуком изрекао кривичну санкцију уз поштовање начела специјалитета. Као што је већ речено, у Хрватској се, као чланици ЕУ, примењују друга правила ако се ради о правосудној сарадњи у оквиру ЕУ.

6. ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ПОСТУПКУ ЕКСТРАДИЦИЈЕ

Полицијски органи обезбеђују реализацију процесноправних претпоставки кривичног поступка и заједно са судовима и тужилаштвом учествују у спровођењу међународне кривичне сарадње у целини.³⁹

Полиција има неприкосновено право на закониту употребу силе (средстава принуде) дато од стране државе. С аспекта екстрадиције то је веома битно јер се обично ради о веома опасним криминалцима који се изручују, а који су склони пружању отпора и/или бекству. Због тога је неопходно да полиција у примени својих овлашћења буде енергична и високо професионална уз „обавезну“ употребу средстава за везивање и других средстава принуде у зависности од процене ризика и ситуације.

Након што одлука Министарства правде постане правноснажна сам поступак изручења извршава полиција која са страном полицијом

³⁸ Закон о казненом поступку, „Народне новине“, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Одлука и Рјешење УСРХ, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 и 70/17.

³⁹ З. Гајић, Д. Спасић, *op. cit.*, 146.

договара време, место и начин предаје односно пријема лица које се изручује. Кад су у питању рокови за извршење одлуке о изручењу прописи се разликују па тако спрска полиција мора да је изврши у року од 30 дана док хрватска полиција има дужи рок од два месеца. Кад је у питању одлагање изручења ЗМППКС РС даје могућност одлагања, али се рок не продужава иако се лице не иручи мора се пустити. ЗМППКС ХР има детаљније норме и прописује рок од осам дана од дана када је договорена примопредаја, након чега се лице пушта на слободу. Истом одредбом се дозвољава да рок може бити продужен до укупно 30 дана на основу оправданог захтева државе која је поднела молбу.⁴⁰

Полиција има задатак да у случају непознатог места боравка лица које се треба изручити, оперативно-потражним радњама утврди тачно место боравка и, ако је издат налог за довођење, лице доведе истражном судији. Према чл. 25. ЗМППКС РС полиција има обавезу да лице за које је поднет захтев за притварање пре подношења замолнице лиши слободе и одмах га спроведе истражном судији. Овде такође можемо уочити несагласност са ЗКП-ом јер лишење слободе подразумева хапшење, задржавање, забрану напуштања стана, притвор и боравак у установи. Према чл. 291. ЗКП полиција може неко лице ухапсити ако постоји разлог за одређивање притвора, али је дужна да такво лице без одлагања, а најкасније у року од осам сати, спроведе надлежном јавном тужиоцу.

Поред непосредног извршавања налога за изручење полиција има улогу посредника кроз механизам ИНТЕРПОЛ-а преко којег се достављају замолнице и друга писмена у вези екстрадиције. Осим тога, ако постоји узајамност са државом која је расписала међународну потерницу, она се може сматрати захтевом за притварање пре подношења замолнице.

Кад је у питању европски налог за хапшење⁴¹ (EAW) уколико се такво лице пронађе полиција је у обавези да лице ухапси уз поуку о правима и да о томе обавести надлежног јавног тужиоца уз достављање документације са којом располаже (EAW, потерница, извод из SIS) који мора у року од 16 сати да саслуша ухапшено лице на околности из достављене документације. Након саслушања јавни тужилац има две опције 1) да одреди мере опреза или 2) да наложи полицији спровођење судији за истраге који доноси одлуку о одређивању притвора.⁴² Лица за које је издат EAW најчешће се проналазе и хапсе приликом преласка

⁴⁰ Чл. 37. ЗМППКС РС и чл. 59. ЗМППКС ХР.

⁴¹ Овде се подразумева и/или да постоји међународна потерница или је довољно упозорење из Шенгенског информационог система (SIS).

⁴² Чл. 23. и 24. ЗПСКС.

државне границе, контроле у саобраћају или приликом редовне провере идентитета.

Као и код класичне екстрадиције одлуку суда о предаји лица по ЕАВ извршава полиција у сарадњи са полицијом државе која је издала ЕАВ у року од 10 дана од правоснажности решења о предаји с тим да се овај рок може продужити од стране полиције или суда у складу са ЗПСКС, али за то време трају изречене мере опреза или притвор. Ако се прописани рокови „пробију“ лице се мора пустити на слободу.⁴³

С аспекта полиције мора се обезбедити како међусобна усклађеност закона (ЗКП и ЗМПСКС) тако и усклађеност с Уставом и међународним правним актима како би се обезбедило поштовање свих гарантованих права и слобода и спровела владавина права.

7. ЗАКЉУЧАК

Борба против криминалитета, посебно против његових најтежих појавних облика, подразумева мултиагенцијски приступ на унутрашњем плану, док на међународној разини обухвата свестрану међународну кривичноправну сарадњу држава и организација. Посебну тешкоћу у поступку превенције и репресије злочина представља чињеница да су многа кривична дела с ино елементом у односу на извршиоца, радњу и последицу. То се посебно односи на извршиоце кривичних дела, који у намери да избегну кривичноправну одговорност, беже с места извршења кривичних дела, уклањају трагове и налазе склониште у другој држави.

Полазећи од принципа антикриминалне солидарности, државе и међународна заједница у целини, развиле су механизме међународноправне сарадње у кривичним стварима. Смисао сарадње је да извршиоци буду кривично процесуирани и да буду адекватно кажњени, а да жртве добију оговарајућу сатисфакцију. Поменути смисао афирмисан је кроз начело *aut dedere, aut iudicare* којим су правно артикулисани антикриминална солидарност и начело законитости. Најважнији правни механизам за реализацију овог начела чини екстрадиција као вид међународне кривичноправне помоћи међу државама, а у новије време и вид сарадње држава с међународним кривичним трибуналима.

Поред различито уређених правних система држава у погледу екстрадиције, ваља указати и на спорост и дуготрајност поступка екстрадиције у пракси. У покушају да се унапреди овај поступак најдаље су отишле државе ЕУ које су увеле Европски налог за хапшење и предају као супститут екстрадиције. У пракси држава западног Балкана било је

⁴³ Чл. 35. *Ibid.*

идеја да се уведе тзв. балкански налог за хапшење и предају, али се о тога одустало због, за сада, непремостивих политичких и других разлика. Република Србија и Република Хрватска су државе које су у прошлости имале нарушене политичке односе и ратни сукоб у контексту распада некадашње СФРЈ, али су током времена, у великој мери, релаксирале међусобне односе и успоставиле почетну међународно кривичноправну сарадњу.

Мишљења смо да у Републици Хрватској треба наставити започети процес хармонизације норми кривичнопроцесног законодавства у области екстрадиције (посебно ЗКП и ЗМППКС). У Републици Србији, која аплицира за пријем у чланство ЕУ, потребно је ускладити кривично законодавство у овој области са тековинама и добром праксом ЕУ. То би подразумевало имплементацију Оквирне одлуке о европском налогу за хапшење и поступцима предаје између држава чланица доношењем посебног закона по угледу на Словенију и Хрватску или новелирањем ЗКП и ЗМППКС.

ЛИТЕРАТУРА

Гајић Зорана, Спасић Данијела, „Екстрадиција и поступање полиције са страном међународном потерницом“, *Безбедност*, бр. 1, 2014, 144-157.

Ђорђевић Обрен, *Лексикон безбедности*, Привредапублик, Београд, 1989.

Ђурђић Војислав, „Европски налог за хапшење“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1, 2012, 21-37.

Ивановић Р. Александар, Тотих Мирза, „Европски налог за хапшење као инструмент борбе против организованог криминала на територији Европске уније“, *Страни правни живот*, бр. 2, 2017, 127-145.

Никач Жељко, *Међународна полицијска сарадња*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015.

Никач Жељко, *Транснационална сарадња држава у борби против криминала: Европол и Интерпол*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2003.

Vožić Vanda, Nikač Željko, Leštanić Branko, „Fight against terrorism in the European union and in the states of the Region, *Conference Proceedings „Impact of Changes in Operational Environment on Preparation and Execution (Design) of Operations“*, The University of Defence, Belgrade, 2017, p. 587-600.

Longman Advanced American Dictionary, 2007.

Хржина Данка, Рошић Маријо, Стипишић Љиљана, „Поступци изручења у Републици Хрватској-практични апспекти“, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, бр. 2, 2012, 843-868.

Крапац Давор, „Нови Закон о међународној правној помоћи у казним стварима: начела и поступци“, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, бр. 2, 2005, 625-680.

Закон о казненем поступку, "Народне новине", број 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Одлука и Рјешење УСРХ, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 и 70/17.

Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 20/2009.

Закон о међународној правној помоћи у казненем стварима, „Народне новине“, бр. 178/2004.

Закон о потврђивању Европску конвенцију о међународној правној помоћи у кривичним стварима, „Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 10/2001.

Закон о правосудној сарадњи у казним стварима с државама чланицама Европске уније, „Народне новине“, бр. 91/10, 81/13, 124/13, 26/15 и 102/17.

Законик о кривичном поступку „Службени гласник Републике Србије“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.

Council of the EU (2002), Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between member states, 2002/584/JHA, Official Journal L 190, 18/07/2002.

VandaBOŽIĆ

Scientific associate Faculty of Law, University of Zagreb

Branko LEŠTANIN

Police officer MoI of the Republic of Serbia, Police Department Kraljevo

Željko NIKAČ

Full professor The Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

EXTRADITION AS A ASPECT OF INTERNATIONAL COOPERATION IN HANDOVER PERSONS WITH THE REVIEW OF POLICE TREATMENT

Summary

The development of modern society and modern technology has enabled, unfortunately, the development of crime, the escalation of the most severe forms and the spillover into other countries. With the intention of avoiding criminal responsibility, perpetrators often flee to other countries, destroy traces, remove funds and objects of crime. Anti-criminal solidarity and international cooperation of states in the fight against (transnational organized crime) are an imperative of the survival of the developed world. An integral part of international criminal law cooperation between states is extradition, for the purpose of conducting criminal proceedings or the execution of a criminal judgment under the governing principle of the *aut dedere aut iudicare*. The paper outlines the concept, elements, principles and legal sources of extradition, as well as important solutions of the Law on International Legal Assistance in Criminal Matters of the Republic of Serbia and the Republic of Croatia. A critical review of the position, role and conduct of the police in the extradition process is given. Finally, certain proposals of *de lege ferenda* are listed, especially in order to harmonize Serbian legislation with EU legal regulations.

Key words: *crime, extradition, international cooperation, criminal offence, Serbia, Croatia and the EU.*

Рад је предат 18. марта 2018, а након мишљења рецензената одлуком одговорног уредника одобрен за штампу.